

УДК 902

ISSN 2545-4528 (печатено)
ISSN 2545-4536 (електронски)

археолошк **И**НФОРМАТОР

стручно списание од областа на археологијата

број 2

Издавач
ЗГ МЕНЕЛАЈ - Прилеп

Уреднички одбор
(главен уредник)
Елица МАНЕВА
Филозофски факултет - Универзитет св. Кирил и Методиј - Скопје

(членови)
Бошко Ангеловски
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Зоран Рујак
НУ Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Струмица

Орданче Петров
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Александар Мургоски
ЗГ Менелај - Прилеп

Технички уредник и компјутерска обработка:
Орданче Петров, Александар Мургоски

лектор на македонски
Виолета Крстеска

превод на англиски
Гурѓица Илиева
Александар Мургоски

тираж
100

печати
и-Принт Прилеп

достапно на
www.informator.com.mk

адреса на редакција: ул. Павел Шатев, 34 - Прилеп, Р Македонија
интернет страна www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
електронска пошта: arheoloski@informator.com.mk

Овој број на Списание е финансиски помогнато од Годишната програма на Министерството
за култура на Република Македонија за 2018 година.

UDK 902

ISSN 2545-4528 (print)
ISSN 2545-4536 (online)

arheološk **i** NFORMATOR

Academic Journal of Archaeology

volume 2

Publisher
NGO MENELAJ - PRILEP

Editorial Board

(Editor-in-chief)

Elica Maneva

Faculty of Philosophy - University of sts. Cyril and Methodius - Skopje

(editors)

Boško Angelovski

PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

Zoran Rujak

NI Institute for Protection of Monuments of Culture and Museum - Strumica

Ordanče Petrov

PRI Institute of Old Slavic Culture - Prilep

Aleksandar Murgoski

NGO Menelaj - Prilep

Technical editor and computer layout
Ordance Petrov, Aleksandar Murgoski

Macedonian proofreading
Violeta Krsteska

Translation in English

Djurdjica Ilieva,

Aleksandar Murgoski

copies
100

printed by
i-Print Prilep

available on
www.informator.com.mk

redaction adress: Pavel Satev, 34 - Prilep, Republic of Macedonia
web-site: www.menelaj.mk, www.informator.com.mk
e-mail: arheoloski@informator.com.mk

This volume of the Journal is financially supported by the Annual program of the Ministry of Culture
of the Republic of Macedonia for 2018

СОДРЖИНА

Предговор	7
<i>археолошки ископувања</i>	
ТРЕШТЕНА СТЕНА, с. МАНАСТИР А. Миткоски	9
„ПЛОЧА - МИЌОВ ГРАД“, ОХРИД В. Тодоровска и други	17
КИСЕЛИЧКА ПЕШТЕРА, с. КИСЕЛИЦА, Т. Нацев и Стојановски Д.	27
ТАЛАМБАСИЦА А. Миткоски	35
АКРОПОЛА НА РИДОТ МАЛ СУРУН Д. Темелкоски	43
МАЛ СУРУН КАРПИ СО КУЛТНА НАМЕНА НА Д. Темелкоски и Јандреска О.	51
УЛИЦАТА ЦАР САМУИЛ ВО ОХРИД П. Кузман	61
РАНОХРИСТИЈАНСКА БАЗИЛИКА „МАНЧЕВЦИ“ Б. Танески	71
РАИЦА-МАНАСТИРИТЕ КАЈ ЛЉУБАНИШТА С. Балески и Арnaudоски С.	83
ГОРНОПОЛСКО ГРАДИШТЕ Б. Танески	95
ЧЕЛНА ОДБРАНБЕНА КУЛА - ТАОР К. Ристов	103
МАРКОВИ КУЛИ - СКОПЈЕ К. Ристов	113
МАРКОВИ КУЛИ – ВОДНО, СКОПЈЕ Х. Талевски	123
КАЛЕ - СТРЕЗОВ ГРАД О. Петров	135

CONTENT

Preface	8
<i>archaeological excavations</i>	
TREŠTENA STENA, v. MANASTIR A. Mitskoski	15
PLOČA-MIKJOV GRAD SITE, OHRID V. Todorovska et al.	25
KISELIČKA PEŠTERA, VILLAGE OF KISELICA, T. Nacec and Stojanovski D.	34
TALAMBASICA A. Mitkoski	42
ACROPOLIS ON THE MAL SURUN HILL D. Temelkoski	49
MAL SURUN HILL ROCKS USED FOR CULT PURPOSES D. Temelkoski and Jandreska O.	59
THE STREET OF TSAR SAMUIL IN OHRID P. Kuzman	70
EARLY CHRISTIAN BASILICA MANČEVCI B. Taneski	82
RAICA-THE MONASTERIES NEAR LJUBANIŠTA S. Baleski and Arnaudovski A.	94
GORNOPOLSKO GRADIŠTE B. Taneski	102
FRONT DEFENSIVE TOWER - TAOR K. Ristov	111
MARKOVI KULI - SKOPJE K. Ristov	121
MARKOVI KULI – VODNO SITE, SKOPJE H. Talevski	134
KALE - STREZOV GRAD O. Petrov	142

ЦРКВАТА СВ. ЃОРЃИ С. Ивановска Велкоска	143	154 THE CHURCH ST GEORGE S. Ivanovska Velkoska	154
КОЏА МЕХМЕД - БЕГ ЏАМИЈА С. Ивановска Велкоска	155	163 KOXHA MEHMED BEY MOSQUE S. Ivanovska Velkoska	163
конзервација и реставрација		conservation and restoration	
БАРГАЛА, ГОРЕН КОЗЈАК Т. Нацев	165	172 BARGALA, GOREN KOZJAK T. Nacev	172
СЛАМИТЕ, СЕЛО ВЕПРЧАНИ - МАРИОВО Г. Стојаноски	173	180 SLAMITE, VILLAGE OF VEPRČANI, MARIOVO G. Stojanoski	180
вариа		varia	
СВЕДОШТВА ЗА СРЕДНОВЕКОВНИТЕ ПРАЗНУВАЊА И ЗАБАВНИ ИГРИ ОД СКОПСКО Е. Манева	181	194 TESTIMONIES OF MEDIEVAL HOLIDAYS AND ENTERTAINMENT GAMES FROM THE REGION OF SKOPJE E. Maneva	194
ЦРТЕЖИ НА КАРПА НА МАРКОВИ КУЛИ, ПРИЛЕП А. Миткоски и Мургоски А.	195	205 ROCK PAINTINGS OF MARKOVI KULI, PRILEP A. Mitkoski and Murgoski A.	205
ЧЕКОР КОН ИЗРАЗНОСТА ВО МУЗЕЈСКОТО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА АРХЕОЛОШКОТО НАСЛЕДСТВО Љ. Џидрова	207	212 A STEP TOWARDS EXPRESSION IN MUSEUM PRESENTATION OF ARCHAEOLOGICAL HERITAGE Lj. Džidrova	212
ЗАШТИТНИТЕ ЕВИДЕНЦИИ КАКО ИНСТРУМЕНТИ ЗА ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО Ж. Петровска	213	218 PROTECTIVE RECORDS AS INSTRUMENTS FOR PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE Ž. Petrovska	218
џрикази		reviews	
АРХЕОЛОШКИОТ МУЗЕЈ НА МАКЕДОНИЈА ВО МУЗЕЈОТ „АШМОЛИАН“ ВО ОКСФОРД И ПОТСЕТУВАЊЕ НА ВРСКИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА АРХЕОЛОГИЈА И РАНИОТ ЕВРОПСКИ АНТИКВАРИЈАНИЗАМ, АРХЕОЛОГИЈА И МУЗЕОЛОГИЈА Љ. Џидрова	219	225 THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF MACEDONIA IN THE ASHMOLEAN MUSEUM IN OXFORD AND A REMINDER OF THE CONNECTION OF THE MACEDONIAN ARCHAEOLOGY WITH THE EARLY EUROPEAN ANTIQUARIANISM, ARCHAEOLOGY AND MUSEOLOGY Lj. Džidrova	225
ИЗЛОЖБАТА СКОПСКАТА ТВРДИНА – СИМБОЛ НА ГРАДОТ А. Лепиќ	227	229 EXHIBITION THE SKOPJE FORTRESS – SYMBOL OF THE CITY A. Lepić	229
ПРИКАЗ НА ОДБРАНЕТИ ДОКТОРСКИ ДИСЕРТАЦИИ НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТОТ СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ, ОД ОБЛАСТА НА НУМИЗМАТИКАТА Д. Герасимовска	231	234 REVIEW OF DEFENDED PHD DISSERTATIONS AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY, UNIVERSITY SS CYRIL AND METHODIUS, IN THE FIELD OF NUMISMATICS D. Gerasimovska	234
ПРИКАЗ НА ОДБРАНЕТИ ДОКТОРСКИ ДИСЕРТАЦИИ НА ИНСТИТУТОТ ЗА ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТА И АРХЕОЛОГИЈА ПРИ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ-СКОПЈЕ, УНИВЕРЗИТЕТ СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ (2016-2017) Ј. Савеска.	235	237 REVIEW OF DEFENDED PhD DISSERTATIONS AT THE INSTITUTE OF ART HISTORY AND ARCHAEOLOGY, FACULTY OF PHILOSOPHY – SKOPJE, UNIVERSITY OF SS CYRIL AND METHODIUS (2016-2017) J. Saveska	237

Предговор

Кон крајот на 20 и првите децении на 21 век на територијата на Р Македонија се истражувани стотици археолошки локалитети. Едни се со назнака „капитални“, други плански, долгорочни и систематски ископувања, трети имаат статус на превентивни со заштитен режим заради инфраструктурни и земјени работи на теренот, дел од нив се наоѓани со стручно рекогносцирање, но има и такви кои сеуште се мета на нелегални трагачи чија цел е „скриено азино“ што ветува незаконска трговија.

Бројот на движните наоди се искачува на повеќе стотици илјади почнувајќи од огромниот студиски материјал до ексклузивните примери на врвни археолошки артефакти од сите етапи на човековата егзистенција на овие простори.

Археолошката документација, главно, педантно ги забележува податоците на нивното наоѓање. Медиумите, јавните гласила и социјалните мрежи речиси секојдневно објавуваат детали за овие откритија. Со тоа, до некаде се задоволуваат дневните интересирања на пошироката јавност меѓутоа, за научно фундираните статии, за анализи и расправи, за монографии и друге референтни публикации потребни се повеќе годишни, мако трпни истражувања така што нивниот број објективно не може да соодветствува со новопронајдените материјали.

Археологијата не е и не смее да биде ефемерна манифестација. Рекогносцирањата, ископувањата, потоа конзервацијата и презентацијата на движните и недвижни објекти се дејствија кои ако не се верификуваат со соодветна стручна интерпретација пред јавноста губат од својата веродостојност. Тие неминовно се престоруваат (претвораат) во анахрони, усмени преданија а не во дел од глобалните хуманистички спознанија.

Како поука од овие трендови и од светските искуства се дојде до заклучок дека овие неповолни

Preface

Hundreds of archaeological sites have been researched on the territory of the Republic of Macedonia in late 20 and early 21 century. Some of them were called “capital” research, others planned, long-term and systematic excavations, still others have the status of preventive with a protective regime due to infrastructural and earth work on the ground, part of them were discovered through expert field surveys, however there are still some sites that are targeted by illegal diggers who are trying to find “hidden treasures” that suggests illegal trade.

The number of movable findings amounts to hundreds of thousands, from the huge amount of study material to exclusive examples of state-of-the-art archaeological artifacts from all stages of people's existence in these areas.

Archaeological documents, mainly, keep pedantic records of data about their discoveries. Media, public outlets and social networks publish details about these discoveries almost daily. This somewhat satisfies the interests of the broader public, however, scientifically-based articles, analyses and debates, monographs and other reference publications require lengthy and vigorous research so that their numbers cannot objectively correspond with the newly discovered materials.

Archaeology is not and must not be an ephemeral occurrence. Surveys, excavations, then conservation and presentation of movable and immovable objects are actions which will lose their credibility if they are not verified with adequate expert interpretation before the public. They would undoubtedly transform into anachronistic oral legends and not into part of global humanistic insights.

These trends and global experiences lead us to believe that this unfavourable situation could be overcome by establishing a publication whose name Arheološki Informator (Archaeological Newsletter)

состојби можат да се надминат со формирање на гласило чие име „Археолошки Информатор“ само по себе ја објаснува намената и ја зацврстува оваа послаба алка во нашите професионални стремежи. Прелиминарни или претходни извештаи за третираните локалитети, издржани елаборации за ексклузивните наоди, рецензии за нова и провокативна стручна литература и други информации од областа на археологијата формирани во куси но, содржајни известувања можат да бидат вистински вовед за натамошна по продлабочена работа на одделна археолошка проблематика. Имено, од разни причини, од непредвидливи прилики/неприлики ваквите текстови неретко остануваат како единствени, првични и меродавни соопштенија за извршените работи.

Веруваме дека на ваков начин многу млади истражувачи ќе се охрабрат да ги изнесат (презентираат) од прва рака резултати од своите активности, додека поистакнатите да ги сублимираат насобраните опсервации за некое своевидување или теза која кај нив созрела со текот на времето.

Со надеж дека оваа иницијатива ќе биде од полза за сите на списанието Археолошки Информатор му посакуваме долговечност, успех и добар прием во глобалната потрага за напредок на археолошката мисла.

Од редакцијата

explains its purpose and strengthens this weak link in our professional endeavors. Preliminary or preceding reports on the treated sites, well-founded elaborations about exclusive finds, reviews on new and provocative reference publications and other information from the field of archaeology formatted in short, but substantial reports might be the proper introduction for further in-depth work on particular archaeological issues. Namely, due to various reasons and unforeseen circumstances, these texts often remain the only competent notifications about work that was carried out.

We believe that this would encourage many young researchers to present, first-hand, the results of their activities, while those with more experience to summarize their observations on a particular issue or thesis that has matured in their minds over time.

Hoping that this initiative would be beneficial for all, we want the Archaeological Newsletter to have a long life, be successful and well received in the global quest for progression of archaeological notions.

The editorial board

ЗАШТИТНИТЕ ЕВИДЕНЦИИ КАКО ИНСТРУМЕНТИ ЗА
ЗАШТИТА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

PROTECTIVE RECORDS AS INSTRUMENTS FOR
PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE

УДК 930.85:340.13(497.7)

Управа за заштита на културното наследство на Република Македонија
z.petrovska@uzkn.gov.mk

Културното наследство во смисла на Законот за заштита на културното наследство ги опфаќа материјалните и нематеријалните добра коишто како израз или сведоштво на човековото творење во минатото и сегашноста, или како заеднички дела на човекот и природата, поради своите археолошки, етнолошки, историски, уметнички, архитектонски, урбанистички, амбиентални, технички, социолошки и други научни или културни вредности, својства, содржини или функции, имаат културно и историско значење и заради нивната заштита и користење се наоѓаат под правен режим согласно со овој и друг закон Сл.Весник на РМ бр.39/16).

Заштитата на културното наследство, во смисла на правната регулатива, претставува сложен збир од норми, правила, прописи, правилници, закони, конвенции.

Законот за заштита на културното наследство е основниот закон со кој правно се регулира културното наследство во РМ од 2004 година.

Несомнено, освен законската регулатива за која укажуваме дека е еден од основните услови за заштита на културното наследство, примарно е постоењето на свест за заштита, едукација за културното наследство, финансиите и неговата безбедност.

Остварувањето на заштитата на културното наследство е, првенствено, должност и одговорност на државата и нејзините органи и јавни служби, единиците на локалната самоуправа и нивните органи и правни

Cultural heritage, as defined by the *Law on Protection of Cultural Heritage*, encompasses the tangible artifacts and intangible attributes which, being an expression or a testimony to the human activity in the past and present, or as common acts of humans and nature, due to their archaeological, ethnological, historical, architectonic, urbanistic, environmental, technical, sociological and other scientific or cultural values, attributes, contents or functions, have a cultural and historic significance and are regulated with this or another Law for the purposes of their protection and use (Official Gazette of the Republic of Macedonia no.39/16).

Protection of cultural heritage as defined by Law, is a complex set of norms, rules, regulations, rulebooks, laws, conventions.

The Law on Protection of Cultural Heritage is the chief law that has been legally regulating the cultural heritage of the Republic of Macedonia since 2004.

It is beyond question that, apart from the legal regulation we are pointing out as one of the fundamental requirements for protection of cultural heritage, the existence of awareness for protection, education for the cultural heritage, funds and security of cultural heritage play a crucial role.

Enforcing protection of cultural heritage is primarily the obligation and responsibility of the state and its bodies and public services, the local self-government units and their own authorities and legal services, the natural persons and legal entities designated for working

служби, правните и физичките лица определени за вршење работи на заштита на културното наследство, сопствениците и имателите на културното наследство, односно грижата за културното наследство е должност на секој граѓанин (Сл.Весник на РМ бр.39/16).

Во текстот што следува ќе се обидеме да дадеме краток осврт на заштитните евиденции како еден од основните инструменти за заштита, а се дел од правната регулатива и кои, несомнено, треба да се познаваат за постигнување на ефикасност во заштитата на културното наследство.

Заштитна евиденција е генерички поим, под кој се подразбира секоја официјална евиденција од областа на заштитата на културното наследство, воспоставена заради идентификација, следење на состојбите или други потреби во врска со заштитените ? и спомениците од културно и историско значење што заслужуваат да бидат предмет на законска заштита, особено во поглед на нивните вредности, значење, својства, содржини, функција, старост, бројност, распространетост, припадност, истраженост, документираност, загрозеност, обезбеденост, достапност, презентираниост и сл. (Ристов 2008, 127).

Од досегашните сознанија, како прв правен акт посветен на прашањето за заштитната евиденција може да се смета *Одлука*та за *попис на историски*е *споменици на Рим*, донесена од Сенатот на Рим, во средина 12 век, запишано во т.н. *Mirabilia urbis romae* (Marasovic, 1983, 28).

Во РМ заштитните евиденции се уредени со неколку законски и подзаконски акти. Според законот, предмет на заштитните евиденции не е само културното наследство туку и спомениците за кој основано се претпоставува дека претставуваат културно наследство, како и дисперзираното културно наследство.

Заштитните евиденции се обигаторни и се регулирани со законот за заштита на културното наследство од 2004 година. Тие претставуваат сублимат од теренско и кабинетско истражување. Теренското испитување претставува прибирање на податоци, документирање на податоците, следење на состојбата на заштитеното материјално и нематеријално богатство

in the field of protection of cultural heritage, the owners and keepers of cultural heritage, in other words – taking care of cultural heritage is the obligation of all citizens (Official Gazette of the Republic of Macedonia no. 39/16).

This paper will try to give a brief review of protection records as one of the basic instruments for protection, which form part of the legal regulation and which, indubitably, need to be well studied for achieving efficiency in protection of cultural heritage.

Protective record is an umbrella term, encompassing each official record in the area of protection of cultural heritage, established for the purposes of identification, monitoring of situation or other needs in relation with the protected ? and the cultural monuments of historical significance which deserve to be the subject of legal protection, especially in terms of their values, significance, contents, function, age, numerability, prevalence, origins, level of research, level of documentation, endangeredness, level of security, availability, level of presentation and similar (Ристов 2008, 127).

From the knowledge we have had so far, as a first legal act concerned with the issue of protection records may be considered the *Decision for Inventory of the Historical Monuments of Rome, made by the Senate of Rome*, in the middle of the 12th century, written down in the so-called *Mirabilia urbis romae* (Marasovic, 1983, 28).

In the Republic of Macedonia, protective records are regulated with several laws and bylaws. The Law stipulates that subject to protective records is not only the cultural heritage, but also monuments that are considered to be cultural heritage on well-founded grounds, as well as the dispersed cultural heritage.

Protective records are obligatory and are regulated with the 2004 *Law on Protection of Cultural Heritage*. They are a sublimat of field and office research. Field research is collection of data, documentation of data, monitoring of the situation of the protected tangible and intangible wealth and its selection. The collected field data are documented and processed in an office. They may be distinguished by form and contents, so some of them are recorded in the form of a list, index card with standardized

и негово селектирање. Собраните теренски податоци се документираат и кабинетски се обработуваат. Тие може да се разликуваат по форма и содржина, така некои се водат во форма на список, картотека со пропишан изглед на еден или повеќе евиденциони картони, инвентарни книги, регистри, каталози. Со усовршувањето на технологијата, во денешно време заштитните евиденции се водат во електронска форма и претставуваат база на податоци со стандардни елементи (Ристов 2008, 128).

Предмет на заштитните евиденции може да бидат заштитени или незаштитени споменици или, пак, комбинирано. Содржината и начинот на водење на заштитните евиденции, како и начинот на вршење на нивните ревизии ги пропишува министерот за култура со подзаконски акти, уредби и правилници, што значи дека треба да бидат ажурни и изработени по правите норми.

Заштитните евиденции од било кој вид немаат никакво влијание врз имотно- правниот статус на евидентираното добро.

Комплексноста на заштитните евиденции подразбира учество на повеќе службени лица во рамките на редовното работење на надлежните правни субјекти, но целосно или делумно може да бидат создадени од надворешни соработници.

Лицата кој ги водат заштитните евиденции имаат право и должност да издаваат уверенија за евидентираноста на основните имотни единици, во согласност со законот и секој може да изврши увид во заштитните евиденции бидејќи тие се водат не само за потребите на надлежните стручни институции и органите на власта или специјалистите од таа власт туку и за потребите на имателите, заинтересираните граѓани, правните субјекти од други области и пошироката јавност во целина (Ристов 2008, 131). Секако, постојат исклучоци кај случаите утврдени со закон или друг пропис или друг акт, во согласност со законот каде достапноста до некои заштитни евиденции или податоци во нив е ограничена и е под режим на ограничување. Особено треба да се внимава со достапноста на податоците од заштитните евиденции

appearance of one or more record cards, inventory books, registries, catalogues. The technological advancement nowadays led to electronic keeping of protection records in the form of data bases with standard elements (Ristov 2008, 128).

Subject to protective records may be protected or unprotected monuments or a combination of both of them. The content and manner of keeping of protective records, as well as the manner of their revision is proscribed by the Minister of Culture with bylaws, regulations and rulebooks, which means that those need to be upgraded and drafted in line with the norms.

Protective records of any type do not affect the property and legal status of recorded goods.

The complexity of protection records means participation of various officials within the framework of regular activities of the competent legal entities, but they may also be either fully or partially drafted by external associates.

The persons keeping protective records have the right and obligation to issue certificates for the degree of recordedness of the basic property units, as stipulated by Law and anyone may have an insight into protective records because they are kept not only for the needs of the competent professional institutions and the governmental bodies or the experts of those bodies, but also for the needs of the owners, the interested citizens, the legal entities from other areas and the wider public in general (Ristov 2008, 131). Certainly, there are some exceptions with the cases stipulated by Law or another regulation or another act, in line with the Law, where availability of some protected records or data in them is classified and under a limited regime. We must be especially careful with the availability of data of protected records of the public, as well as the classification. In terms of the authorship and legal aspect of protection records, apart from the ratified international conventions in this area, additional legal bases are the provisions of the *Law on Culture* and the *Law on Authorship Rights and Related Rights*, meaning that each protective record is an independent authorship work from the category of collection and the subcategory database which according

на јавноста како и ограничувањата. По прашањето за авторско - правниот аспект на заштитни евиденции, покрај ратификуваните меѓународни конвенции од таа област, како правна основа се сметаат одредбите од законот за култура и законот за авторско право и сродните права, што значи дека секоја заштитна евиденција претставува самостојно авторско дело од категоријата збирка и поткатегорија база на податоци која според изборот или распоредот на содржината претставува индивидуална и интелектуална форма (Сл. Весник на РМ бр.23/05).

Заштитните евиденции се изработуваат по соодветни норми, содржани во конвенциите, протоколите, препораките и други акти на УНЕСКО, Европската Унија, Советот на Европа, ИКОМОС, ИКОМ, а кои се ратификувани во нашата држава.

Заштитните евиденции се поделени на неколку видови и тоа: Основна евиденција, Матична евиденција, Централна евиденција, Национален инвентар на заштитени културно-историски споменици во случај на вооружен судир, Национален инвентар на заштитени културно-историски споменици чиј извоз е забранет, Национален инвентар на дисперзирано културно наследство, Национален инвентар на културно наследство кое заслужува номинација за стекнување статус на светско наследство, Национална репрезентативна листа на нематеријално културно наследство, Картотека на барање и понуди за размена и отстапување на движно културно наследство, Евиденција на колекционери и заштитени приватни збирки, Музејска евиденција, Библиотечна евиденција, Архивска евиденција, Евиденција на странско културно наследство и други заштитни евиденции кои се водат како неофицијализирани, незадолжителни и интерни.

Основната евиденција е задолжителна и е предвидена со Законот за заштита на културното наследство. Во неа се опфатени сите категории и видови на заштитени добра, како и сите видови незаштитени споменици од културно и историско значење кои заслужуваат да бидат ставени под заштита.

Матичната евиденција е обигаторна и определена со Законот за заштита на културното

to the selection or order of contents is an individual and intellectual form (Official Gazette of the Republic of Macedonia no.23/05.).

Protective records are made according to adequate norms, contained in the conventions, protocols, recommendations and other acts of UNESCO, the European Union, Council of Europe, ICOMOS, ICOM, and which have been ratified in our country.

There are several types of protection records, namely: *Basic Records, Registers of Births, Marriages and Deaths, Central Records, National Inventory of Protected Cultural-Historical Monuments in the Event of Armed Conflict, National Inventory of Protected Cultural-Historical Monuments with Prohibited Export, National Inventory of Dispersed Cultural Heritage, National Inventory of Cultural Heritage which deserves Nomination for Obtaining Status of World Heritage, National Representative List of Intangible Cultural Heritage, Index Card of Request and Offer for Exchange and Concession of Moveable Cultural Heritage, Records of Collectors and Protected Private Collections, Museum Records, Library Records, Archival Records, Records of Foreign Cultural Heritage and other Protected Records* that are kept as non-official, non-obligatory and internal.

Basic Records is obligatory and foreseen under the *Law on Protection of Cultural Heritage*. It encompasses all categories and types of protected goods, as well as all types of unprotected monuments of cultural and historical significance which merit to be put under protection.

The Parent Directory are obligatory and foreseen under the *Law on Protection of Cultural Heritage*. Subject to *Parent Directory* are only those artifacts for which there are several subjects in charge of keeping the basic records.

Central Records encompasses all kinds of monuments of cultural and historical significance and is within the competence of the *Administration for Protection of Cultural Heritage*. It has been stipulated with the *Law on Protection of Cultural Heritage* and is obligatory and refers to moveable, immovable and intangible goods.

The National Inventory of Protected Monuments in

наследство. Предмет на матичната евиденција се само оние за кои постојат повеќе субјекти задолжени за водење на основната евиденција.

Централната евиденција ги опфаќа сите видови споменици од културно и историско значење и е во надлежност на Управата за заштита на културното наследство. Таа е определена со Законот за заштита на културното наследство и е обигаторна, а се однесува на движните, недвижните и нематеријалните добра.

Национален инвентар на заштитени споменици во случај на вооружен судир е исто така предвиден со закон, а неговата содржина е определена со посебен Правилник (Сл.Весник на РМ, бр.25/05).

Национален инвентар на заштитени споменици чиј извоз е забранет или би претставувал значително осиромашување на националното културно богатство е определен со ЗЗКН. Предмет на оваа заштитна евиденција се само оние заштитени добра кои се значајни за националното културно наследство. Оваа евиденција ја работи Управата за заштита на културното наследство.

Националниот инвентар на дисперзирано културно наследство е определен со Законот за заштита на културното наследство и негов предмет се движни наоди чија земја на потекло е РМ и е во надлежност на УЗКН.

Националниот инвентар на културно наследство кое заслужува номинација за стекнување статус на светско наследство е определен со закон и се прави за потребите на Комитетот за светското културно наследство при УНЕСКО.

Националната репрезентативна листа на нематеријално културно наследство претставува листа каде се впишани само оние културни споменици кои се заштитени поради нивната репрезентативност, т.е. исполнуваат барем еден од критериумите за упис во Меѓународната репрезентативна листа.

Картотеката на барање и понуди за размена и отстапување на движното културно наследство е предвидена со ЗЗКН и ги опфаќа сите видови движно

the Event of Armed Conflict was also foreseen with the Law, and its content was regulated in a separate Rulebook (Official Gazette of the Republic of Macedonia, no.25/05).

The National Inventory of Protected Monuments whose Export is either Prohibited or would significantly impoverish the national cultural wealth is regulated under the *Law on Protection of Cultural Heritage*. The subject to these protective records are only those protected goods that are significant to the national cultural heritage. This record is kept by the *Administration for Protection of Cultural Heritage*.

The National Inventory of Dispersed Cultural Heritage is regulated with the *Law on Protection of Cultural Heritage* and its subject are the moveable finds originating from the Republic of Macedonia and within the competence of the *Administration for Protection of Cultural Heritage*.

The National Inventory of Cultural Heritage which Deserves to be Nominated for Obtaining the Status of World Heritage was established under the Law and is being kept for the needs of the World Heritage Committee within UNESCO.

The National Representative list of Intangible Cultural Heritage is a list containing only those cultural monuments that are protected because they are representative, i.e. they meet at least one of the criteria for insertion into the International Representative List.

Index Card of Request and Offer for Exchange and Concession of Moveable Cultural Heritage was established under the *Law on Protection of Cultural Heritage* and encompasses all types of moveable cultural heritage, with the exception of archival material.

The Records of Collectors and Protected Private Collections is within the competence of the *Administration for Protection of Cultural Heritage*. The subject to this heritage are protected private collections and the aim is to gain insight into the moveable heritage within private ownership.

The Museum Records encompass a few museum books that are obligatory.

културно наследство, со исклучок на архивската граѓа.

Евиденцијата на колекционери и заштитени приватни збирки е во надлежност на Управата за заштита на културното наследство. Предмет на оваа евиденција се заштитените приватни збирки, а целта е увид во движното наследство во приватна сопственост.

Музејската евиденција опфаќа неколку музејски книги кои се обигаторни.

Библиотечната евиденција и архивската евиденција, исто така се регулирани со закон.

Евиденцијата на странско културно наследство е дополнителна евиденција. Нејзин предмет се движните добра што се дел од културното наследство од друга држава, а се наоѓаат на територија на РМ, како и движните добра што се предмет на реституција.

Сите овие наведени евиденции, именувани како заштитни евиденции користат како инструменти за заштита во комплексниот систем на заштита на културното наследство. Со нив мора да се ракува многу внимателно и во согласност со законите и пропишаните норми и правила.

БИБЛИОГРАФИЈА / BIBLIOGRAPHY

Marasovic, Tomislav. 1983. *Zaštita graditeljskog nasljeđa : povijesni pregled s izborom tekstova i dokumenata.* Zagreb-Split : Društvo konzervatora Hrvatske; Filozofski fakultet u Zadru.

Ристов, Јован. 2008. *Инструменти за заштита на културното наследство.* Скопје : Принт Поинт 2008.

Сл. Весник на РМ бр.23/05

Сл. Весник на РМ бр.39/16

The Library Records and Archival Records are also regulated by Law.

The Records of Foreign Cultural Heritage are additional records. Subject to it are the moveable finds that form part of the cultural heritage of another country, but were found on the territory of the Republic of Macedonia, as well as the moveable finds that are subject to restitution.

All of these enlisted records, named as protective records are being used as instruments for protection within the complex system of protection of cultural heritage. We must handle them carefully and in line with the proscribed norms and rules.